

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistalenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Tervajärvi, L., Tervajärvi, S., Storvik-Sydänmaa, S., & Hutri, N. (2024) Kuinka kohdata kriisissä oleva perhe? – terveystalan opiskelijoiden näkemyksiä kohtaamisesta. TAMKjournal, 30.4.2024.

URL: <https://sites.tuni.fi/tamk-julkaisut/terveys/kuinka-kohdata-kriisissa-oleva-perhe-terveysalan-opiskelijoiden-nakemyksia-kohtaamisesta-lasse-tervajarvi-sanna-tervajarvi-stiina-storvik-sydanmaa-ja-nina-hutri/>

Kuinka kohdata kriisissä oleva perhe? – terveysalan opiskelijoiden näkemyksiä kohtaamisesta | Lasse Tervajärvi, Sanna Tervajärvi, Stiina Storvik-Sydänmaa ja Nina Hutri

30.4.2024

TAMKjournal | Terveystalon työntekijät kohtaavat työssään jatkuvasti kriisitilanteita. Läheisen vakava sairastuminen tai kuolema on aina omaiselle kriisi. Terveystalon työntekijät ovat usein ensimmäisenä kohtaamassa kriisissä olevat perheenjäsenet ja heidän toimintansa vaikuttaa jopa siihen, miten perheen toipumisprosessi etenee. Simulaatioiden avulla terveystalon opiskelijoiden on mahdollista harjoitella kriisiperheen kohtaamista turvallisissa olosuhteissa ja miettiä omia toimintatapojaan.

Lapsen vakava sairastuminen ja kuolema suistavat perheen usein kriisiin. Lapsikuolleisuus on Suomessa vähäistä, joten harva terveystalon opiskelija joutuu opintojensa aikana kohtaamaan lapsen kuoleman ja kriisissä olevan perheen. Siksi kuolevan lapsen ja perheen kohtaamisen harjoittelu simuloimalla onkin erittäin tärkeää. Simulaation aikana on mahdollista harjoitella ei-teknisiä taitoja, kuten kommunikaatiota ja päätöksentekoa, sekä reflektoida omaa toimintaa turvallisessa ympäristössä (Zhang 2023).

On tärkeä harjoitella kohtaamaan kriisissä olevia ihmisiä opiskelujen aikana. Jokainen ihminen on yksilö, ja jokaisella oma tapansa ilmaista surua. Rich (2002) huomauttaakin, että on tärkeä kyetä tunnistamaan, tukemaan ja arvostamaan surun erilaisia ilmenemismuotoja. Myös Zaider ym. (2016) korostavat omaisten kohtaamista kriisin keskellä. Terveystalon ammattilaiset ovat kriittisessä asemassa auttaessaan perhettä kriisin läpi; tavoitteena on auttaa perhettä selviytymään parhaalla mahdollisella tavalla ja ymmärtämään, että he eivät ole yksin (Weaver ym. 2023). Toisaalta kriisissä olevan perheen kanssa toimiminen saattaa lisätä terveystalon ammattilaisten stressiä, sillä hoitajat kokevat esimerkiksi koulutuksen vihaisten perheenjäsenten kohtaamiseen riittämättömäksi (Zaider ym. 2016).

Weaver ym. (2023) huomauttavat, että suru ei kosketa vain omaisia, vaan myös terveystalon ammattilaisille on annettava tilaa surra menetyksiä ja käsitellä omia tunteitaan. He saattavat kohdata esimerkiksi voimattomuuden tunnetta tragedian kohdatessaan, mutta myös sen synnyttämien tunteiden käsittelyssä. Esimerkiksi Rahmani, Hosseinzadeh ja Gholizadeh (2023) muistuttavat, että kuoleman kohtaaminen jatkuvasti voi vaikuttaa henkilökunnan fyysiseen ja henkiseen terveyteen sekä tehokkuuteen työpaikalla.

Kriisien kohtaaminen vaatii harjoittelua

Tampereen Taitokeskuksessa on pidetty moniammatillisia simulaatioita kriisissä olevan perheen kohtaamisesta jo vuodesta 2017. Syksyllä 2023 pidimme simulaation osana lasten ensihoidon syventäviä opintoja. Simulaatioon osallistui Tampereen ammattikorkeakoulun loppuvaiheen ensihoitajaopiskelijoita sekä Tampereen yliopiston lääketieteen opiskelijoita. Opiskelijat osallistuivat kolmeen simulaatioon: lapsi traumapotilaana, nuoren intoksikaatio ja lapsen kätkytkuolema. Opiskelijat vastasivat simulaation jälkeen kyselyyn, joka koostui avoimista kysymyksistä. Kyselyyn vastaaminen oli vapaaehtoista, ja siihen vastasi 39 opiskelijaa.

Kyselyssä opiskelijoilta kysyttiin, mikä on vaikeinta kriisissä olevan perheen kohtaamisessa (kuva 1). Yksi eniten esille nousevista teemoista oli omaisten kohtaaminen. Opiskelijat nostivat vastauksissaan esiin muun muassa omaisten huomioimisen ja positiivisen kuvan luomisen hoitotyöstä. Eniten omaisten kohtaamisessa korostuu kuitenkin kommunikaatio ja puhuminen: 54 % opiskelijoista mainitsee sanojen valinnan olevan vaikeinta kriisiperheen kohtaamisessa. "Puhuminen ei tule luonnostaan", toteaa yksi opiskelijoista. Opiskelijat korostavat vastauksissaan, että oikeiden sanojen löytäminen on vaikeaa ja aina ei edes tiedä, mitä voisi sanoa.

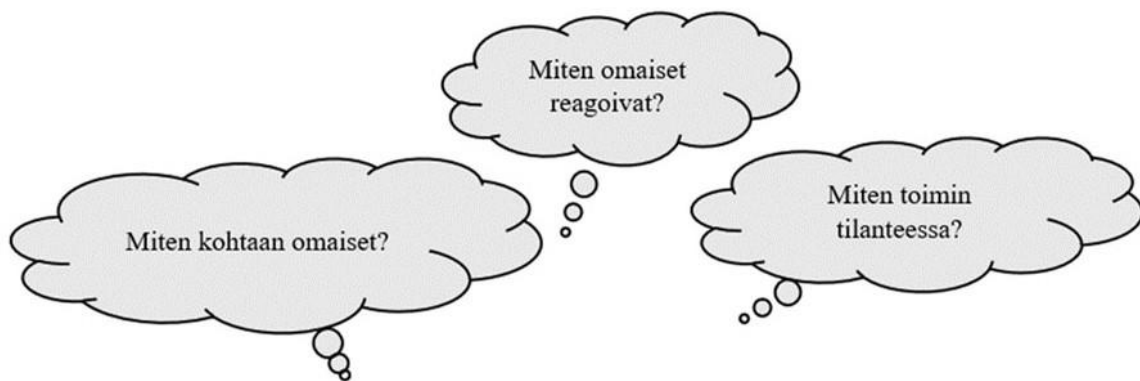
Opiskelijoista 23 % nostaa esiin omaisten reagoinnin. Vastauksissa tuodaan esiin, että kriisitilanteessa omaiset ovat vahvojen tunteiden vallassa, ja ne voivat näyttäytyä

monin tavoin. Osa opiskelijoista korostaakin eritoten omaisten mahdollista arvaamattomuutta. Vastauksissa mainitaan, että omainen voi käyttäytyä jopa aggressiivisesti, ja pahimmassa tapauksessa muodostaa uhan niin hoitotoimenpiteille kuin hoitohenkilökunnallekin.

Opiskelijat korostavat, että oikeiden sanojen löytäminen on vaikeaa ja aina ei edes tiedä, mitä voisi sanoa.

Oma toiminta kriisitilanteessa mainitaan 33 %:ssa vastauksista. Opiskelijoiden vastauksissa omaan toimintaan liitetään muun muassa kriisitilanteen kokonaiskuvan hallinta ja tilanteen rauhoittaminen sekä omaisten huomioiminen resurssien ollessa rajalliset. Lisäksi opiskelijat tuovat esiin omien tunteiden hallinnan ja käsittelyn. Toisaalta osa opiskelijoista mainitsee, että jokainen tilanne on erilainen ja tavallaan uusi, joten valmistautuminen on hankalaa.

"Tämä simulaatio oli muistutus siitä, että vaikka ollaan ensihoitajia ja on välttämätöntä hoitaa potilas, niin on tärkeää myös huomioida omaiset."

Kuva 1 Opiskelijoiden mainitsemat haasteet kriisissä olevan perheen kohtaamisessa

Läsnäolo ja rehellisyys korostuvat kriisissä olevan perheen kohtaamisessa

Loppukyselyssä opiskelijoita pyydettiin myös kertomaan kolme asiaa, jotka ovat tärkeitä kriisiperheen kohtaamisessa. Opiskelijoiden esiin nostamat asiat on koostettu kuvaan 2.

Läsnäolo. Vastauksissaan yli puolet opiskelijoista tuo esiin läsnäolon tärkeyden. He kokevat, että kyky olla tilanteessa läsnä ja kohdata kriisissä oleva perhe on välttämätön. Läsnäolon lisäksi moni opiskelijoista muistuttaa kuuntelemisen taidosta – aina ei tarvitse itse puhua, vaan joskus kuunteleminen riittää.

Rehellisyys. Yli puolet opiskelijoista korostaa rehellisyyden tärkeyttä kriisiperheen kanssa toimiessa. Rehellisyys tarkoittaa heistä kykyä olla rehellinen ja suora, ilman turhaa kaunopuheisuutta. Siihen liittyy oleellisesti myös selkeys, jota kuvaillaan taitona ilmaista itseään selkeästi ja omaisille ymmärrettävällä tavalla.

Empaattisuus. Noin puolet opiskelijoista mainitsee empaattisuuden. Opiskelijat tuovat ilmi, että hoitohenkilökunnalla on oltava kyky kohdata kriisissä oleva perhe ja heidän tunteensa. Esimerkiksi kosketus voi olla joissakin tapauksissa keino lähestyä surevaa omaista. Opiskelijat kuitenkin huomauttavat, että vaikka myötäeläminen on tärkeää, omat tunteet on kuitenkin pystyttävä pitämään omaisten edessä hallinnassa.

Rauhallisuus. Opiskelijoista noin puolet nostaa rauhallisuuden yhdeksi tärkeistä asioista kriisiperheen kohtaamisessa. Rauhallisuus kuvaa tässä yhteydessä kykyä pysyä rauhallisena toisen surun edessä, mutta myös kiireettömyyttä. Opiskelijat korostavat vastauksissaan, että hoitohenkilökunnan on tärkeää kyetä pysähtymään ja luomaan omaisille kiireetön tila.

Tahdikkuus. Noin kolmannes opiskelijoista nostaa esiin, että kriisiperheen kohtaaminen vaatii tahdikkuutta. Tahdikkuus on tässä yhteydessä usein kuvailtu kykyä ilmaista itseään tilanteeseen sopivasti, esimerkiksi sopivilla sananvalinnoilla tai äänensävyillä. Lisäksi tahdikkuuteen kuuluu kyky tulkita omaisten erilaisia tapoja surra ja kohdata heidät oikealla tavalla. Esimerkiksi hiljaisuuden hyväksyminen voi olla osa tahdikkuutta.

Jatkohoito. Opiskelijoista viidesosa mainitsee jatkohoidon tärkeäksi kriisiperheen kohtaamisessa. Opiskelijat korostavat tarvitsevansa tietoa siitä, minne kriisissä olevan perheen voi ohjata hakemaan apua kriisistä selviytymiseen. Lisäksi he nostavat esiin, että sairaalan protokollan tunteminen kuolemantapauksissa on tärkeää, jotta perheen kysymyksiin voi vastata.

"Koulutuksessa on hyvä iskostaa vähemmän empaattisille opiskelijoille, että jätetään työjargon kokonaan pois ja koitetaan ymmärtää, sillä kyseessä on elämää muuttava trauma omaiselle."

rauhallisuus
empaattisuus
läsnäolo
rehellisyys
tahdikkuus
jatkohoito

Kuva 2 Opiskelijoiden näkemyksiä huomioon otettavista asioista kriisiperheen kohtaamisessa

Kriisisimulaatioita kaivataan myös tulevaisuudessa

Hivnen yllättäen rehellisyys korostui tässä tutkimuksessa todella monen opiskelijan vastauksissa. Aiemmissä tutkimuksissamme (mm. Tervajärvi, Tervajärvi, Storvik-Sydänmaa & Hutri 2024) rehellisyyden näkökulma ei ole korostunut yhtä vahvasti, vaikka teemat muuten ovatkin samankaltaisia. Selkeää syytä rehellisyyden korostumisella ei ole, mutta todennäköisesti jokin opiskelijoiden aiempi kokemus opinnoissa on avannut tien tälle näkökulmalle.

Suurin osa opiskelijoista kokee tällaisen simulaatiokoulutuksen vähintään jokseenkin hyödyllisenä tulevaa ammattiaan ajatellen. Esimerkiksi French-O'Carroll, Feeley, Crowe ja Doherty (2019) toteavat tutkimuksessaan, että tilanteita, joissa kuolema on läsnä, harjoitellaan varsin vähän opintojen aikana, joten simulaatioharjoituksista voi olla hyötyä. Onkin toivottavaa, että tällaisten simulaatioiden järjestäminen on mahdollista Tampereella myös tulevaisuudessa opetussuunnitelmien uudistumisesta huolimatta.

"Tilanteiden näkeminen ja kohtaaminen mahdollisimman monta kertaa ennen "kovaa" tilannetta toivottavasti antaa rauhallisuutta ja varmuutta."

Lähteet

French-O'Carroll, R., Feeley, T., Crowe, S. & Doherty, E. M. 2019. Grief reactions and coping strategies of trainee doctors working in paediatric intensive care. *British Journal of Anaesthesia* : BJA, 123(1), 74–80. <https://doi.org/10.1016/j.bja.2019.01.034>

Rahmani, F., Hosseinzadeh, M. & Gholizadeh, L. 2023. Complicated grief and related factors among nursing staff during the Covid-19 pandemic: A cross-sectional study. *BMC Psychiatry*, 23(1), 73. <https://doi.org/10.1186/s12888-023-04562-w>

Rich, S. 2002. Caregiver grief: Taking care of ourselves and our patients. *International Journal of Trauma Nursing*, 8(1), 24–28. <https://doi.org/10.1067/mtn.2002.121332>

Tervajärvi, L., Tervajärvi, S., Storvik-Sydänmaa, S. & Hutri, N. 2024. Using Simulation Exercises to Deal With the Death of a Child as Part of Healthcare Studies. *Curēus* (Palo Alto, CA), 16(1), e53284. <https://doi.org/10.7759/cureus.53284>

Weaver, M. S., Nasir, A., Lord, B. T., Starin, A. & Linebarger, J. S. 2023. Supporting the Family After the Death of a Child or Adolescent. *Pediatrics* (Evanston), 152(6), 1. <https://doi.org/10.1542/peds.2023-064426>

Zaider, T. I., Banerjee, S. C., Manna, R., Coyle, N., Pehrson, C., Hammonds, S., Krueger, C. A. & Bylund, C. L. 2016. Responding to challenging interactions with families: A training module for inpatient oncology nurses. *Families, Systems & Health: the Journal of Collaborative Family Healthcare*, 34(3), 204–212. <https://doi.org/10.1037/fsh0000159>

Zhang, C. 2023. A Literature Study of Medical Simulations for Non-Technical Skills Training in Emergency Medicine: Twenty Years of Progress, an Integrated Research Framework, and Future Research Avenues. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(5), 4487. <https://doi.org/10.3390/ijerph20054487>

Kirjoittajat

Lasse Tervajärvi
Lehtori, ESH, TtM, KM
Sosiaali- ja terveysala
Tampereen ammattikorkeakoulu

Sanna Tervajärvi
KM
Virtain kaupunki

Stiina Storvik-Sydänmaa
Lehtori, ESH, TtM
Sosiaali- ja terveysala
Tampereen ammattikorkeakoulu

Nina Hutri
Koulutusvaradekaani ja Taitokeskuksen toiminnanjohtaja
LT, lastentautiopin dosentti
Tampereen yliopisto

Kuvituskuva: Nina Hutri